

KARADENİZ EKONOMİK İŞBİRLİĞİ PARLAMENTER ASAMBLESİ

KEİPA

ULUSLARARASI SEKRETERYA

Doc. GA56/LC56/REP/20/tr

KEİPA GENEL KURULU'NUN ELLİ ALTINCI OTURUMU

HUKUKİ VE SİYASİ İŞLER KOMİSYONU

RAPOR*

“Parlamentoların Salgınla Mücadeledeki Rollerini – Hukuki ve Siyasi Yönleri”

Raportör: Sn. Pavel HRİSTOV, Komisyon Üyesi (Bulgaristan)

---

* İş bu Metin Hukuki ve Siyasi İşler Komisyonu'nun 7 Ekim 2020 tarihinde gerçekleştirilen Elli Altıncı Toplantısında ele alınmış ve kabul edilmiş olup ve 24 Kasım 2020 tarihinde gerçekleştirilen Elli Altıncı Genel Kurul Toplantısında Asamble tarafından onaylanmıştır..

I. GİRİŞ

1. Salgınlar, insanoğlu ve güvenlik için varoluşsal bir tehdit oluşturmaktadır. Salgınlar, sadece ölüm oranlarının artmasına neden olmakla kalmaz, aynı zamanda ülkelerin ekonomik, sosyal ve politik yapılarını da olumsuz şekilde etkiler. Küreselleşme ve bağlantısallığın artması nedeniyle, bulaşıcı hastalıklar dünya genelinde artık daha hızlı yayılmakta, sınır tanımamakta ve böylece daha ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Salgın zamanlarında, daha geniş anlamda küresel toplum - parlamentolar, hükümetler, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve sağlık topluluğu – ilgili politikaların formüle edilmesi sürecinde hayati bir role sahiptir. Halkın ve siyasi aktörlerin etkili önleyici tedbirler almaları ve toparlanmanın güvenli ve adil bir şekilde gerçekleşmesini sağlamaları gerekmektedir. Ulusal ve uluslararası düzeyde yetkili makamlar arasında sürekli koordinasyon ve işbirliği, salgının olumsuz sonuçlarının sorunsuz bir şekilde hafifletilmesinin sağlanabilmesinin ön koşuludur. Uluslararası işbirliğine ve çok taraflı eylemlere her zamankinden daha fazla ihtiyaç vardır. Küresel sağlık krizleri, krizin sorunsuz bir şekilde üstesinden gelenebilmesi için küresel çözümlerin geliştirilmesini ve uluslararası dayanışmanın arttırılmasını gerektirir.
2. Yeni koronavirüs hastalığı (COVID-19) kaynaklı salgın, alışılmadık bir şekilde dünyanın dört bir yanındaki insanların yaşamları için büyük bir tehlike oluşturarak ekonomik faaliyetleri kesintiye uğratmış, toplumların refahına, istihdama ve işletmelere zarar vermiştir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından 11 Mart 2020 tarihinde bir pandemi olarak nitelenen salgın, toplumlar, hükümetler ve sağlık hizmetleri sistemleri nezdinde eşi benzeri görülmemiş ciddi zorluklara neden olmuştur. Ulusal parlamentolar, normal düzenleri içerisinde faaliyetlerine devam etme konusunda olağanüstü zorluklarla karşılaşmıştır. Diğer taraftan, parlamentoların işlerliklerinin koronavirüs krizi boyunca devam etmesi ve özellikle yürütme gücü üzerinde yasama denetiminin sürdürülmesi hiç bu derecede hayati olmamıştır.
3. Dünyanın dört bir yanındaki hükümetler, COVID-19 salgınının yayılmasını yavaşlatma ve kısıtlama çabaları kapsamında, olağanüstü hal ilanı, ulusal sınırların kapatılması, yurtdışı seyahatlerinin ve ülke içi hareketliliğin kısıtlanması, iş faaliyetlerinin sınırlandırılması, tam veya kısmi tecrit önlemlerinin uygulanması ve yeni uzaktan çalışma ve eğitim biçimlerinin yürürlüğe sokulması gibi çok katı siyasi kararlar almıştır. Hükümetler, karantina bölgelerinin tesis edilmesi, insanların ateşlerinin ölçülmesi, kitlesel etkinliklerin yasaklanması, eğitim, kültür ve eğlence kurumlarının kapatılması gibi sıhhi ve epidemiyolojik önlemleri uygulamaya koymuştur. Virüsün yayılmasını sınırlamayı amaçlayan bu önlemlerin önemli ölçüde olumsuz ekonomik ve sosyal etkileri söz konusudur. Ayrıntılarda farklılık göstermekle birlikte, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİ) Üye Devletlerinin salgına yönelik müdahale politikaları bölge genelinde büyük ölçüde benzerdir. Sosyal mesafe kuralı, koronavirüs testleri, filyasyon ve izolasyon yöntemleri, birinci aşamada virüsün yayılmasını kısıtlamaya yönelik başlıca araçlar arasında yer almaktadır. Söz konusu araçların etkili bir şekilde uygulanması, ekonomik ve sosyal faaliyetlerin yeniden başlatılabilmesi bakımından elzemdir. Bununla birlikte, turizm, seyahat ve eğlence gibi sıhhi ve epidemiyolojik önlemlerden ciddi şekilde etkilenen sektörlerde faaliyetlere ancak yavaş yavaş geri dönülebilmektedir.
4. Hukuki ve Siyasi İşler Komisyonu, yeni koronavirüs salgınının neden olduğu yıkıcı sonuçları ve yaşanmakta olan olağanüstü gelişmelerin ulusal ekonomileri ve tüm KEİ Üye Devletlerinin

vatandaşlarının güvenliğini ciddi şekilde etkilediğini göz önüne alarak, 9 Temmuz 2020 tarihinde düzenlenen 55. Toplantısında, Elli Altıncı Toplantısı'nın ana gündem maddesi olarak "Parlamentoların Salgınla Mücadeledeki Roller – Hukuki ve Siyasi Yönler" konusunu müzakere etmeye karar vermiştir.

5. Karadeniz Bölgesi halklarının yaşamalarının ve refahlarının sağlıklı bir şekilde sağlanması, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü'nün (KEİ) başlıca hedeflerinden biri olup, "KEİ Ekonomik Gündemi: Gelişmiş KEİ Ortaklığına Doğru" belgesi ve de söz konusu belgenin "Sağlık Hizmetleri ve Eczacılık" başlıklı 7. Hedefi Sağlık ve Eczacılık alanındaki KEİ faaliyetlerinin temel önceliklerini tanımlamaktadır. Bu alandaki başlıca faaliyetler KEİ Sağlık ve Eczacılık Çalışma Grubu tarafından yürütülmektedir. Sağlık Hizmetlerinden Sorumlu Bakanların onayıyla, Sağlık Hizmetleri ve Eczacılık Çalışma Grubu, "Üye Devletler arasında sağlık tehditlerine ilişkin bilgi alışverişini sağlamak amacıyla bir Acil Durumlara Hazırlık ve Müdahale Ağı"nın nasıl kurulacağı üzerinde çalışmaktadır.
6. İşbu rapor, Bulgaristan Cumhuriyeti, Yunanistan Cumhuriyeti, Moldova Cumhuriyeti, Romanya, Rusya Federasyonu, Sırbistan Cumhuriyeti, Türkiye Cumhuriyeti ve Ukrayna ulusal delegasyonlarından elde edilen bilgileri yansıtmaktadır. Rapor kapsamında ilgili internet kaynaklarından da faydalanılmıştır.

II. PARLAMENTOLARIN SALGINLA MÜCADELEDEKİ ROLLERİ – HUKUKİ VE SİYASİ YÖNLER

7. Pek çok halk sağlığı uzmanının dünyanın büyük bir salgınla karşı karşıya kalma ihtimalinin yüksek olduğu konusunda uzun zamandır uyarılarda bulunmalarına ve ilgili olarak daha hazırlıklı olunması yönünde çağrı yapmış olmalarına rağmen, ülkeler yeni koronavirüsün sebep olduğu büyüklükteki bir halk sağlığı tehdidine karşı hazırlıklı değildi. Yaklaşık 500 milyon insanın yakalandığı ve 50 milyon kişinin ölümüne neden olan 1918 yılındaki İspanyol gribi salgını, modern tarihin en şiddetli salgınlarından biri olarak kabul edilmektedir. Söz konusu tarihten bu yana, aşuların ve antiviral ilaçların geliştirilmesi, hastanelerdeki bakımın iyileştirilmesi ve salgına yönelik olarak daha güçlü müdahalelerde bulunulması, salgın kaynaklı ölüm oranlarını önemli ölçüde azaltmıştır.
8. COVID-19 salgını halen akut evrede olup, daha şimdiden bazı ülkelerde salgının ikinci dalgası yaşanmaya başlamıştır. Uzmanlara göre, yeni koronavirüsün sonuçlarının üstesinden gelinebilmesi için aylar ve yıllar boyu sürecek geniş kapsamlı sağlık önlemlerine ve benzeri görülmemiş çabalara ihtiyaç duyulacaktır. Bu derecede bir zorluk, ülkeler dahilinde ve ülkeler arasında güçlü bir siyasi iradeyi ve dayanışmayı gerektirmektedir. Bu krizin içinden çıkılabilmesi, etkili yasal tedbirlerle desteklenen ve toplumun tüm kesimlerini, hükümetin tüm bileşenlerini ve dünyanın tamamını kapsayan bir yaklaşımın benimsenmesine bağlıdır.
9. Koronavirüs salgını, dünyadaki hemen hemen tüm ülkelerin ciddi şekilde etkilendiği ender örneklerden biri, hatta belki de tek örnektir. Salgın, sadece sağlık ve ekonomik kriz yaratmakla kalmamış, aynı zamanda en kötü insani krizlerden birine de yol açmıştır. Birleşmiş Milletler (BM) Dünya Gıda Programı, salgın nedeniyle akut açlıkla karşı karşıya kalacak insan sayısının 2020 yılında yaklaşık iki katına çıkmasını ve de salgın kaynaklı küresel ekonomik kayıplar dolayısıyla 2020 yılında tahminen 34.3 milyon insanın daha aşırı yoksulluk sınırının altına düşeceğini öngörmektedir. Savunmasız gruplar halihazırda zaten büyük ölçüde uluslararası yardıma ve insani yardım programlarına bağımlı durumdadırlar.

10. COVID-19 krizi gıda güvenliğini de tehdit etmektedir. Zaten salgın öncesi itibariyle 820 milyondan fazla insanın gıda güvenliği bulunmamakta idi. Salgının yarattığı belirsizlik dolayısıyla insanların temel gıda ürünlerini alıp stoklamaya başlaması, marketlerde rafların boş kalmasına neden oldu. Bu nedenle, hükümet politikalarının gıda güvenliğini ele alması ve böylelikle pazar ve marketlerin gıda tedariklerinin sürdürülmesi ve salgın kaynaklı kısıtlamalara rağmen genel nüfusun gıdaya erişiminin sağlanması önemlidir. Büyük ölçekli koordineli eylemler olmadan, tek başına COVID-19'un olumsuz etkilerinin ve yanı sıra COVID-19'un olumsuz etkilerinin azaltılmasına yönelik olarak alınan önlemlerin, tedarik zincirlerinin işleyişini bozabilmesi mümkündür. Gıda tedarik zincirlerinin sorunsuz bir şekilde işleyişi ve tedarik kaynaklarının çeşitlendirilmesi, şirketlerin kriz durumlarına hızla uyum sağlamasına olanak tanır.
11. Seyahat kısıtlamaları ve sınırların kapatılması göz önüne alındığında, dünyanın dört bir yanındaki binlerce insan (turistler, göçmen işçiler) kendi ülkelerine ulaşmada güçlüklerle karşı karşıya kalmıştır. Bu dönemde hükümetler güçlü bir siyasi irade göstermiş ve ihtiyaç duyan vatandaşlarına yardım etmek için vakitli bir şekilde kararlar almıştır. Dışişleri Bakanlıkları, konsolosluk ve büyükelçilik misyonları aracılığıyla, yurtdışında mahsur kalan vatandaşlarına ülkelere geri dönmelerini teklif ederek yardım sağlamıştır. Pratikte verilen destekler, kendi ülkelere nasıl geri dönecekleri konusunda turistlere ve göçmenlere bilgi verilmesinden fiilen geri getirilmelerine kadar değişiklik göstermekteydi. Ek olarak, ülkelere geri dönmek veya acil ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli mali kaynağa sahip olmayan turistlerin ve göçmenlerin ülkeleri, mali yardımlarda da bulunmuştur. Hükümetler, yeni koronavirüsün yayılmasının olumsuz sonuçlarının azaltılmasına yardımcı olmak amacıyla, denizaşırı ülkelerde bulunan yüz binlerce insan için hedefli fonlar tahsis etmiştir.
12. COVID-19 salgınının patlak vermesi, demokratik kurumların işleyişine yönelik olarak benzeri görülmemiş zorluklara yol açmıştır. COVID-19 salgınına karşı ilk tepki olarak KEİ Üye Devletlerinin çoğu, yurt içi ve uluslararası seyahatleri radikal bir şekilde sınırlandırmak adına "acil durum" ilan etmiş, sıhhi kontroller gerçekleştirmiş, okulları ve üniversiteleri, mağazaları ve halka açık yerleri kapatmış, insanları evlerine kapatmış ve böylelikle insanların hareketliliğini ve bir araya gelmelerini büyük ölçüde sınırlandırmıştır. COVID-19 hastalarının ve COVID-19 hastalarıyla temasta bulunan kişilerin konumlarının takibine, bu kişilerin temas ettiği kişilerin takibine ve veri analizine yönelik önlemler, mobil uygulamalar, büyük veri işleme yöntemleri aracılığıyla geliştirilmiş ve yürürlüğe sokulmuştur. Birçok ülkede adalet sistemine ara verilmiş ve adalet işlemleri ile ilgili son tarihler ertelenmiştir.
13. Salgınla mücadelede, yerel ve merkezi yönetimler arasındaki koordinasyon ve iletişimin güçlendirilmesi hayati önem taşımaktadır. Ülkelerin çoğu, yerel ve merkezi yönetimler arasındaki koordinasyon ve bilgi alışverişinde daha fazla düzene ve vakitliğe ve de salgınla mücadele önlemlerinin ve kısıtlamalarının daha iyi gözlemlenmesine katkıda bulunan koordinasyon mekanizmaları ve bilgi sistemleri kurmuştur. Yerel yönetimler, yalnız yaşayan, engelli ve muhtaç yaşlı insanlar için yiyecek, ilaç ve temel ihtiyaç maddelerinin satın alımını ve dağıtımını organize etmiştir. Yerel düzeyde sağlanan sosyal yardımlar, gönüllü grupları ve sivil toplum kuruluşları (STK'lar) tarafından desteklenmiş ve söz konusu sosyal yardımların kapsamı genişletilmiştir. Yerel yönetimler, yerel düzeyde ihtiyaçların zamanında tespit edilmesine etkili bir şekilde katkıda bulunmuş ve salgının yarattığı zorlukların üstesinden gelinmesine yönelik eylemlerini merkezi yönetimle etkili bir şekilde koordine etmiştir.
14. STK'lar ve sivil toplum grupları, özellikle en savunmasız nüfus gruplarının salgının olumsuz etkilerinden korunması bakımından salgınla mücadelede ve toparlanmanın sağlanmasında önemli bir rol oynamıştır. STK'ların ve sivil toplum gruplarının faaliyetleri, COVID-19'un yayılmasının

kontrol altına alınmasında ve toplum üzerindeki etkilerinin hafifletilmesinde stratejik öneme sahiptir. STK'lar, özellikle savunmasız nüfuslara sosyal destek ve bakım sağlanması; halk sağlığı eğitimlerinin ve toplum katılımının sağlanması, tıbbi malzeme ve hijyen kitlerinin temini; farkındalık yaratma kampanyalarının düzenlenmesi; ve halk sağlığı hizmetleri personeline yönelik eğitim programlarının düzenlenmesi olmak üzere, bir dizi tedbiri uygulamaya koymuştur. STK'lar, hükümetlerin krizi zamanında tespit edebilmelerini ve müdahalede bulunabilmelerini ve de salgın sırasında kamu makamları tarafından yürütülen gerekli önlem ve politikalara halkın destek vermesini sağlayarak yetkili makamlara sürekli destek vermiştir.

15. COVID-19 esas itibarıyla devasa ekonomik sonuçları olan bir halk sağlığı krizi olsa da, hükümetler aldıkları siyasi kararlarla acil durum hallerinde toplumun ve sağlık sisteminin eşitliği gözetmesini sağlamalıdır. Kabul edilen politikalar, en çok etkilenen ve en az dirençli olan kesimleri hedeflemelidir. Bu amaçla, ulusal düzeyde, yaşlıların, çocukların, düşük ücretli çalışanların, engellilerin ve savunmasız grupların ihtiyaçlarını karşılamak adına özel önlemler alınması gerekmektedir. Hükümetler, yeterli ve çeşitlendirilmiş erzak ve ekipmanların, sağlık ve tedavi hizmetleri ve ilaçların adil ve eşit bir şekilde temin ve dağıtımını sağlamalıdır. Kamu görevlilerinin, salgının ilgili ülkelerdeki durumuna ilişkin şeffaf ve doğru bilgi vermesi çok önemlidir.
16. Nüfuslara bağışıklık sağlayan güvenli ve etkili aşılardan ve enfekte olanlara yönelik etkili tedaviler, toplumların ve ekonomilerin kabul edilemez can kayıpları yaşamaksızın normale dönmelerini sağlayacak tek uzun vadeli çözümdür. Salgının ortaya çıkmasından bu yana, dünyanın önde gelen ülkeleri ve önde gelen biyolojik araştırma laboratuvarları, COVID-19 aşısı geliştirme çabalarını seferber etmiştir. Sağlık uzmanlarının tahminleri, salgının sona erdirilebilmesi için küresel nüfusun %50 ila %75'inin aşılması gerektiği yönündedir. Söz konusu tahminler, bulunacak aşının herkes için uygun maliyetli hale getirilmesini, yeterli üretim ve dağıtım kapasitesinin oluşturulmasını, büyük aşılama kampanyalarının planlanmasını gerektirmektedir. Bu alandaki ilerlemenin hızlandırılabilmesinde anahtar öneme sahip olan ülkeler arasındaki siyasi iradenin, bulunacak aşılardan ilgili olarak imalat kapasitesine ve lojistik kapasiteye ve de yanı sıra bu aşılardan dünyadaki tüm nüfus kesimleri için ekonomik ve erişilebilir olması için gerekli koşulların hazırlanmasına odaklanmalıdır.
17. KEİ Üye Devletlerinin çoğunda, sağlık yetkilileri günlük brifingler düzenlemekte iken, ilgili bakanlar da, salgın hakkında güncel bilgileri paylaşmakta ve alınan önlemlerin ve politikaların uzman tavsiyelerini ve en iyi uygulamaları yansıttığına dair vatandaşlara güvence vermektedirler. KEİ Üye Devletlerinin çoğu, salgınla mücadele önlemlerinin uygulanmasını koordine etmek amacıyla COVID-19 Müdahale Ekipleri oluşturmuştur. Bu ekipler hem ulusal hem de yerel düzeyde faaliyet göstermektedirler.
18. Etkili sağlık hizmetleri politikalarının uygulanmasına yönelik siyasi kararlar, halk sağlığı hizmetleri sistemlerinin genişletilmesi ve modernizasyonu için fonların harekete geçirilmesine yönelik teşvikleri içermektedir. Bu kararlar, salgın öncesinde ve salgın sırasında halk sağlığı fonlarının ve kaynaklarının yeniden tahsis edilmesine yöneliktir. Salgının yaşanmadığı dönemlerde daha fazla sayıda ve daha iyi eğitilmiş doktor ve hemşirenin yetiştirilmesi, güçlü birinci basamak sağlık hizmetlerinin tesisi ve etkili aşılama kampanyalarının düzenlenmesi hem salgının yaşanmadığı dönemlerde hem de hazırlıklı olunması bakımından salgın sırasında vatandaşların sağlık koşullarının iyileştirilmesi bakımından hayati önem taşımaktadır.
19. Hükümetler, tıp uzmanlarının ve kritik malzemelerin en çok ihtiyaç duyulan yerlerde konuşlandırıldıklarından emin olmalıdır. İnsani yardım faaliyetlerini gerçekleştiren personelin ve COVID-19 salgınına müdahale eden sağlık personelinin, söz konusu personelin salgından etkilenen

kişilere verimli ve güvenli bir şekilde yardım etme görevlerini yerine getirebilmeleri için, ihtiyaç duyulan yerlere güvenli ve engelsiz erişimlerinin sağlanmasına acil ihtiyaç vardır. Ek olarak, hükümetlerin, COVID-19'e güçlü tepki verilebilmesi için kaliteli, güvenli ve uygun fiyatlı tanı yöntemlerine, ilaçlara ve aşılarla vakitli bir şekilde erişim sağlanmasını güvence altına almaları da bir diğer önemli husustur. Ülkelerin uyguladığı sosyal önlemler, özellikle kronik hastalığa sahip kişiler, yaşlılar ve sağlık uzmanları, sağlık çalışanları ve ön saflarda COVID-19 ile mücadele eden diğer çalışanlar ve yanı sıra engelliler, çocuklar ve savunmasız durumlardaki insanlar dahil olmak üzere diğer risk altındaki gruplar olmak üzere, genel nüfus kesimlerini COVID-19'dan korumaya yöneliktir.

20. Bu bağlamda, KEİ Üye Devletlerinin hükümetleri sağlık konusunu bir ulusal güvenlik meselesi olarak değerlendirmektedirler. Vatandaşların refahı ve yaşam kalitesi öncelikli bir ulusal güvenlik gündemi olarak belirlenmiştir. Salgın zamanlarında, kamu sektöründe COVID-19'a karşı vakitli bir şekilde alınan önlemler kapsamında, insan haklarına ve temel özgürlüklere riayet edilmesi sağlanmış ve savunmasız durumlardaki insanların ihtiyaçlarına özel önem atfedilmiş, sosyal uyum teşvik edilmiş, sosyal korumayı sağlamak için gerekli önlemler alınmış, güvensizlik, şiddet ve ayrımcılık önlenmiştir.
21. Ek olarak, bulaşıcı hastalıklar, terörist grupların yararlanabileceği bir ortam yaratmaları dolayısıyla, ülkelerin ulusal güvenliğini de tehdit etme potansiyeline sahiptir. Hükümetler salgın üzerinde yoğunlaştıkça ve diğer bazı önemli konuları ihmal ettikçe, terörist gruplar rahatsız edici hedefleri yolunda ilerleme fırsatını yakalayabilirler. Ayrıca, iletişim ve çalışma amacıyla farklı çevrimiçi kanalların yoğun bir şekilde kullanımı nedeniyle, siber güvenlik benzeri görülmemiş risklere maruz kalmaktadır. Yapay zeka alanında yaşanan hızlı teknolojik değişim ve ilerlemeler, kötü niyetli kişiler tarafından kolaylıkla suistimal edilme potansiyelini taşımaktadır. Bu bakımdan parlamentolar, teknolojik gelişmelerin halka hizmet etmesini ve insanların güvenliğini tehlikeye atacak bir silah olarak kullanılmamasını sağlamalıdır.
22. Salgınlar, ekonomiye yönelik doğrudan etkileri dışında, aynı zamanda siyasi istikrarsızlığı tetikleme potansiyeline de sahiptir. Hükümetlerin gerekli kamu hizmetlerini sağlayamadığı durumlarda, siyasi sistemde bir güven erozyonu ortaya çıkar. Salgının ilk safhasında hükümetlerin hızlı bir şekilde gerekli tepkiyi verememesi, yalnızca insanlardaki güvensizlik hissinin artmasına hizmet eder. Bu bakımdan kamu makamları ve halk arasındaki iletişim yoluyla hükümetlere güven duyulmasının sağlanması önemlidir.
23. Bölgedeki tüm ekonomilerde, 2020 yılı Şubat ve Mart ayları itibariyle kapsamlı bir şekilde faaliyetlerin durdurulması söz konusu olmuştur. KEİ Üye Devletleri göreceli olarak salgınla daha başarılı bir şekilde mücadele etmiştir ve dolayısıyla çoğu KEİ Üye Devleti, salgın kaynaklı enfeksiyon oranları ve ölümler bakımından dünyada alt sıralarda yer almaktadır. Salgınla beklenenden daha iyi şekilde mücadele edilmesi ve ekonomilerin kademeli bir şekilde açılması teşebbüsleri, salgın kaynaklı zararların sınırlandırılabilmesine ve bazı sektörler bakımından uzun vadede üretme kapasitesinde yaşanabilecek ve belki de kalıcı olabilecek kayıplarla sonuçlanacak şekilde kalıcı hasar yaşanabileceği korkusunun gerçeğe dönüşmemesine dair umutları arttırmaktadır. Tüm KEİ Üye Ülkeleri, çoğunlukla Mayıs ayından başlayarak Haziran ayı içerisinde devam edecek şekilde aşamalı bir şekilde normal hayata tam olarak dönülmesini öngören yeniden açılış planlarını yürürlüğe koymuştur.
24. Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) tavsiye kararları uyarınca, salgında yeni dalgaların yaşanması riskinin en aza indirgenebilmesi için yürürlükteki COVID-19 önlemlerinin kaldırılmasına veya yeniden düzenlenmesine yönelik kararların altı kriteri karşılaması gerekmektedir: 1) Hastalığın

bulaşıcılığının kontrol altına alınmış olması; 2) Sağlık sistemlerinin her vakayı tespit, test, izole ve tedavi edebiliyor ve de her enfekte kişinin ve enfekte kişilerle temas kurmuş kişilerin temasını izleyebiliyor olması; 3) Huzur evleri ve sağlık tesisleri gibi hassas yerlerde salgın risklerinin en aza indirgenmiş olması; 4) Okullar, işyerleri ve diğer temel yerlerin gerekli önleyici tedbirleri almış olması; 5) Yurt dışından yeni vakaların gelmesine yönelik riskin yönetilebilir durumda olması; ve 6) Toplumun, yeni normale uyum sağlayacak şekilde tamamen eğitilmiş ve durumun bilincinde olmalarının ve yeterliliklerinin sağlanmış olması.

25. KEİ Bölgesi'ndeki tüm ülkelerin hükümetleri, salgının vatandaşları ve ekonomileri üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirmek için gerekli önlemleri almış, insanların acil ihtiyaç duydukları geçim kaynaklarının sağlanmasına yönelik olarak acil durum paketlerini yürürlüğe sokmuş ve politikalarını perakende, turizm, havayolları ve eğlence gibi en çok etkilenen sektörleri ele alacak şekilde yeniden düzenlemiştir. KEİ Üye Devletlerinin Hükümetleri, diğer taraftan krizin olumsuz etkilerinin yarattığı şoku hafifletmek adına büyük ölçekli ve yenilikçi destek programlarını hızla uygulayarak Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeleri (KOBİ'ler), çalışanları ve işletmeleri sübvansede etmiştir. KEİ Üye Devletlerinin Hükümetleri, salgınla mücadele kapsamında alınan önlemlerin olumsuz etkilerine karşı koymak amacıyla, Gayri Safi Yurt İçi Hasıllarının (GSYİH) %2.0 ila %14.0'ı arasındaki bir tutara karşılık gelecek şekilde çeşitli maliye ve para politikalarının uygulanması yoluyla yasal önlemler almıştır. Hesaplamalar, KEİ Üye Devletlerinin Hükümetleri tarafından alınan mali önlemlerin toplam tutarının en az 125.0 milyar ABD Dolarına veya kabaca GSYİH'larının ortalama %4.1 ila %4.5'ine karşılık geldiğini göstermektedir.
26. Karadeniz Ekonomik İşbirliği Parlamenter Asamblesi (KEİPA) üye devletlerinin parlamentoları, demokrasinin ve hukukun üstünlüğünün koruyucuları olarak, vatandaşlarının acil ihtiyaçlarına yanıt verilmesinde, zamanında ve şeffaf bilgilerin sağlanmasında ve kapsamlı yasaları yürürlüğe sokmak ve COVID-19'un olumsuz sonuçlarıyla yüzleşilebilmesini mümkün kılacak önlemleri hazırlamak suretiyle hükümetlerin sürekli desteklenmesinde kilit rol oynamaktadırlar. KEİPA üyesi devletlerin parlamentoları, salgın sırasında faaliyetlerini sürdürmüş, salgına yönelik acil durum yasalarını başarıyla yürürlüğe sokmuş ve de hükümetlerin, kamu kaynaklarının yönetimi, ilgili politikaların formüle edilmesi ve uygulanması, fonların doğru ve vakitli bir şekilde dağıtılması, ek bütçelerin onaylanması veya önceliklerin yeniden belirlenmesi ile ilgili kararlarını ve eylemlerini etkin bir şekilde denetlemiştir. Parlamentolar, normal dönemlerdeki fonksiyonunu salgın döneminde de icra eden az sayıdaki kurumlardan biri olmaya devam etmektedirler.
27. Çoğu parlamento salgın kaynaklı krize çeşitli boyutlarda yanıt vermiştir. Söz konusu boyutlar arasında, örneğin, ortaya çıkan sağlık kriziyle ve yasallaştırılması gereken özel tedbirler ve yetkilerle ilgili olarak kararlar almaları; liderlik göstermeleri ve anayasal işlevlerini yerine getirmeleri ve böylece anayasal güçler dengesini koruyarak, kriz zamanlarında dahi hükümetlerin halka hesap verebilirliğinin sürdürülmesini sağlamaları; sağlık riskleriyle mücadele kapsamında tesis edilmiş olan halk sağlığı hükümlerine riayet edilmesi konusunda örnek teşkil etmeleri; hem kişisel açıdan hem de halkın temsilcileri olarak ve yanı sıra temas kurabilecekleri kişiler açısından kendilerini fiziksel olarak korumaları gibi boyutlar bulunmaktadır.
28. KEİ üyesi devletlerinin parlamentoları, görevlerini yerine getirebilmek amacıyla geleneksel çalışma yöntemlerini yeniden düzenlemiş ve sosyal mesafe ve uygun kişisel koruyucu ekipmanların kullanımı kurallarına uygun yeni düzenlemeleri benimsemiştir. Bazı parlamentolar, büyüklüklerini göz önüne alarak, fiziksel toplantılarının sayısını azaltarak, toplantılarını video konferans yöntemiyle yapmaya başlamış ve uzaktan çalışma düzenine geçmiştir.

29. **Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)**, salgının tespit edilmesi, önlenmesi ve salgına müdahalede bulunulmasında ülkelerin desteklenmesine yönelik küresel çabaları yönetmekte ve koordine etmektedir. DSÖ, 2009 yılında yaşanan influenza salgınından çıkarılan dersleri dikkate alarak salgına hazırlık kılavuzunu güncellemiş ve kılavuza influenza salgını risk yönetimi adıyla nihai şeklini vermiştir. Güncellenmiş haliyle kılavuz, risk temelli stratejiler içermekte ve ülkeleri salgına karşı sürdürülebilir ve dirençli hazırlık planları geliştirmeye teşvik etmektedir. DSÖ, salgına hazırlık uygulamalarında strateji ve yaklaşımların uygulanmasını kolaylaştırmak amacıyla, 2018 yılı Ocak ayında, ülkelerin salgına karşı ulusal hazırlıklarını planlarken salgına karşı tüm temel müdahale kapasitelerini hesaba katmalarını sağlamak için pratik bir araç olarak güncellenmiş bir salgına hazırlık kontrol listesi yayınlamıştır. Salgının ortaya çıkmasından bu yana, 19 Mayıs 2020 tarihinde 73. Dünya Sağlık Asamblesi Toplantısında kabul edilen “COVID-19’le Mücadele” Kararı, 2 Nisan 2020 tarihinde BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen “Koronavirüs hastalığı ile mücadele için küresel dayanışma-2019” Kararı ve 20 Nisan 2020 tarihinde BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen “COVID-19 ile yüzleşilebilmesi için ilaçlara, aşılarla ve tıbbi ekipmana küresel erişimin sağlanmasına yönelik uluslararası işbirliği” Kararı gibi birkaç önemli karar ayrıntılı bir şekilde hazırlanarak benimsenmiştir.
30. **Dünya Bankası Grubu**, salgına karşı güçlü müdahalelerde bulunabilmeleri, sürveyans çalışmalarını arttırmaları, halk sağlığı müdahalelerini iyileştirmeleri ve özel sektörün işlerini sürdürmelerine ve istihdam ettikleri çalışanların işlerini korumalarına yardımcı olmaları için geliştirmekte olan ülkelere yardım sağlamaktadır. 15 ay boyunca Dünya Bankası Grubu, ülkelerin karşı karşıya bulunduğu sağlık, ekonomik ve sosyal şoklara göre 160 milyar ABD Dolarına kadar finansman sağlayacaktır. 2 Nisan 2020 tarihinde, ilgili kapsamda 25 ülkeye yardım sağlayacak olan ve finansmanları 1.9 milyar ABD doları tutarındaki hedefli COVID-19 Hızlandırılmış Fonu tarafından sağlanan ilk proje grubu uygulamaya konulmuştur. Buna ek olarak, Dünya Bankası Grubu, projelerin acil durum bileşenlerinin yanı sıra salgınlar da dahil olmak üzere felaket durumları için tasarlanmış koşullu finansman araçlarının yeniden yapılandırılması ve kullanılması yoluyla halihazırda Dünya Bankası tarafından finanse edilen projeler dahilindeki kaynakları yeniden tahsis etmek için dünya çapında çalışmalarına devam etmektedir. 19 Mayıs 2020 tarihinde, Dünya Bankası Grubu, COVID-19 ile mücadeleye yönelik acil durum operasyonlarının, dünya nüfusunun %70'ine ev sahipliği yapan 100 geliştirmekte olan ülkeye ulaştığını duyurmuştur.
31. **Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİ)** Üye Devletlerinin ulaşım ve turizm gibi kilit sektörlerdeki koordineli çabalarını pandeminin başlangıcından bu yana, Haziran ayında çevrimiçi olarak düzenlenen Karayolu ve Mal Taşımacılığının Kolaylaştırılmasını Yönlendirme Komisyonu ve Turizmde İşbirliği Çalışma Grubu toplantıları gibi çalışmalarla harekete geçirmiştir. Turizmde İşbirliği Çalışma Grubu toplantısında katılımcılar, salgının turizm sektöründe yol açtığı sıkıntıların nasıl hafifletilebileceğine dair konuları tartışma fırsatı bulmuştur. Bu bağlamda KEİ Uluslararası Daimi Sekreteryası (UDS), ilgili olarak uygulamaya konulacak önlemler ve eylemlerle ilgili olarak somut bir çerçeve üzerinde mutabık kalınması ve böylece KEİ bölgesindeki turizm akışlarının güvenli ve kademeli olarak eski haline döndürülmesinin sağlanması amacıyla, üye devletler arasında müzakerelerin gerçekleştirilmesine ve koordinasyonun sağlanmasına yönelik olarak bir taslak yol haritasının hazırlanması çalışmalarını başlatmıştır. Ayrıca KEİ UDS, Uluslararası Karadeniz Araştırmaları Merkezi (UKAM) ile birlikte, COVID-19 kaynaklı krizlerle Karadeniz bağlamında yüzleşilmesinde bölgesel işbirliğinin önemine dair “Covid-19 krizi: bölgesel işbirliğinin krizle yüzleşme çabalarında yararı dokunur mu? Karadeniz Bölgesinin sonraki günlerinde uluslararası kuruluşların rolü ne olabilir?” başlıklı internet tabanlı bir seminer düzenlemiştir.

32. **Uluslararası Karadeniz Araştırmaları Merkezi (UKAM) ve Karadeniz Ticaret ve Kalkınma Bankası (KTKB)**, ortaklaşa bir şekilde, 17 Temmuz 2020 tarihinde, ‘‘Salgın Sonrası Dönemde Karadeniz Ekonomilerinin Toparlanması’’ başlıklı internet tabanlı bir seminer dzenlemiştir. Söz konusu seminerde salgının KEİ lkelerindeki bankacılık ve finans sektörleri üzerindeki etkileri analiz edilmiş ve Bölgedeki lkeler ve kurumlar arasında sürekli işbirliğine duyulan ihtiyaç vurgulanmıştır.

KEİ ye Devletlerindeki Durum

33. **Bulgaristan Cumhuriyeti**, COVID-19 salgınının ulusal düzeyde yol açtığı sıkıntıları gidermek için acil önlemler almıştır. Bulgaristan Cumhuriyeti Milli Meclisi, belirli yasa ve yönetmelikleri kabul ederek, diğerlerini ise güncelleyerek bu sürece aktif olarak katılmış ve süreci aktif bir şekilde desteklemiştir. Bulgaristan Cumhuriyeti Milli Meclisi, 2020 yılı Mart ayı ila Mayıs ayı arasındaki dönemde, mevcut acil durumu kontrol altına alması için Bakanlar Konseyi'ne gerekli tüm önlemleri alması talimatını vermiştir. Meclis yeleri 13 Mart 2020 tarihinde Milli Meclis kararıyla ilan edilen Olağanüstü Hal Sırasında Alınacak nlemler ve Eylemler Hakkındaki Kanun, Sağlık Kanunu, Devlet Bütçesi Kanunu ve KDV Kanunu vb. bir dizi kanunu kabul etmiş ve tadil etmiştir. Böylece Bulgaristan Parlamentosu, virüsün ülkede yayılmasına yönelik önleyici faaliyetlere yardımcı olmuş, ekonomiyi istikrara kavuşturmuş ve sosyal sektörü desteklemiştir.

34. Bulgaristan Devleti'nin 2020 yılı bütçesi, %3'lk bir ekonomik gerilemenin yaşanacağını ve 3.5 milyar Bulgar Levası (yaklaşık 1.7 milyar Avro) tutarında açık verileceğini öngören bir senaryo temelinde güncellenmiştir. Yapılan değişiklikler, Bulgaristan Cumhuriyeti'nin finansman için SURE (Acil Durumlarda İşsizlik Risklerinin Azaltılmasına Yönelik Avrupa Destek Fonu) programı kapsamında Avrupa Fonlarına ve de Pan-Avrupa Fonu'na başvurmasını mümkün kılmıştır. Söz konusu fonlar, şirketlerdeki istihdamın korunmasını ve şirketlerin likiditesini destekleyen programlar aracılığıyla koronavirüsün sonuçlarıyla başa çıkılmasında AB ye devletlerine yardım sağlamaktadır.

35. Bulgaristan Cumhuriyeti Milli Meclisi de ülkedeki olağanüstü halin yönetimiyle ilgili olarak 9 karar almıştır. Parlamento çalışanlarını ve milletvekillerini korumak ve virüsün parlamento çalışanları ve milletvekilleri arasında yayılmasını önlemek amacıyla, iş akışının yeniden dzenlenmesi, uzaktan çalışma dzeninin başlatılması, parlamento dışından gelenlerin parlamento binalarına erişiminin kısıtlanması, genel kurul oturumlarının evrimii olarak yayınlanması ve virüsün işyerlerinde yayılmasının nlenmesine yönelik kılavuzların dağıtımı, bireysel koruma önlemleri vb. nlemler dahil olmak üzere bir dizi önlem yrrlge konulmuştur.

36. Bulgaristan Parlamentosu, 8 Mayıs 2020 tarihinde, parlamentonun denetleme işlevini yerine getirmek üzere COVID-19'un Yayılmasının Sonuçlarının stesinden Gelinmesine Yönelik Kamu Fonu Harcamalarının Kontrolü için Geçici bir Komisyon kurmuştur. Söz konusu Geçici Komisyonun yükümlülükleri arasında; COVID-19'un yayılmasının sonuçlarının ele alınmasına yönelik AB fonları veya diğer mali araçlar aracılığıyla sağlanan fonlar dahil olmak üzere, tüm kamu fonu harcamaları hakkındaki bilgilerin talep edilmesi ve bu bilgilerin yayınlanması; yapılan harcamaların krizle mücadele önlemleri için belirlenen koşullara ve kriterlere uygunluğunun tek tek doğrulanması; yapılan harcamaları özetleyen ve etkililiklerini analiz eden raporların hazırlanması gibi görevler bulunmaktadır. Geçici Komisyon, lkede 30 Eylül 2020 tarihine kadar uygulamaya konulan acil durum tedbirlerinin yürürlükte kalacağı süre boyunca faaliyetlerini devam ettirmek üzere kurulmuştur.

37. Geçici Komisyon, krizin yönetilmesi adına AB fonlarının ve bahsi geçen diğer fonların yeniden yapılandırılmasıyla ilgili konularda görüşmek üzere şimdiye dek üç kez bir araya gelmiştir. Geçici Komisyon, COVID-19'un yayılmasının sonuçlarının yönetimi ile ilgili kamu fonu harcamaları hakkında bakanlıklardan bilgi toplamıştır. Ayrıca Geçici Komisyon, krize müdahil olan diğer departmanlar ve organlarla da toplantılar düzenlemeyi planlamaktadır. 31 Temmuz 2020 tarihinde Bulgaristan Parlamentosu, Avrupa Komisyonu'na COVID-19 ile mücadelede AB Üye Devletleri için aşı satın alma yetkisi veren bir anlaşmayı onaylamıştır.
38. 13 Nisan 2020 tarihinde, Bulgaristan Cumhuriyeti Bakanlar Konseyi, salgının sağlık, ekonomik ve sosyal sonuçlarına karşı alınan önlemler de dahil olmak üzere Bulgaristan'da COVID-19'un yayılmasına karşı alınan önlemler hakkında resmi bilgi kaynağı olarak bir Birleşik Bilgi Portalı'nın (UIP) kurulması yönünde bir Karar yayınlamıştır. Birleşik Bilgi Portalı, hem vatandaşlar hem de işverenler ve yanı sıra sağlık hizmetleri uzmanları için yararlı ve güncel bilgiler sağlamaktadır. Portal günlük olarak güncellenerek, enfekte olan ve iyileşen kişilerin sayısı hakkında istatistikler sunmaktadır. Portal, koronavirüsle mücadeleye ilişkin en güncel haberleri yayınlamakta ve Ulusal Operasyon Merkezi'nin brifinglerini yayınlamaktadır.
39. **Gürcistan**'da salgınla mücadelenin ilk aşaması, ülkedeki ilk doğrulanmış virüs vakasının görülmesinin bir ay öncesinden başlamıştır. Koronavirüse karşı etkili ve koordineli bir mücadele gerçekleştirilmesi hedefiyle koronavirüs ile ilgili konularda ana karar mercii olarak 28 Ocak 2020 tarihinde Kurumlar Arası Koordinasyon Kurulu kurulmuştur. Kurul, Gürcistan Hükümeti'nin, Gürcistan Milli Meclisi'nin ve Gürcistan Devlet Başkanlığı İdaresi'nin üyelerinden ve de tıbbi temsilcilerden oluşmaktadır. Kurul, ilk olarak Çin'den dönen kişilere ve sonrasında da diğer yüksek riskli ülkelerden dönen kişilere zorunlu tecrit kurallarının uygulanması vb. bir dizi önlem almıştır.
40. Gürcistan Hükümeti, ulusal düzeyde alınacak müdahale önlemlerini ve ilgili yapıların görev ve sorumluluklarını ortaya koyan bir Acil Durum Müdahale Planını onaylamıştır. Bu kapsamda havalimanlarında termal taramalar yapılmaya başlanmıştır. Sonrasında, aşamalı olarak, tüm sınır kontrol noktaları koronavirüsle ilgili kontrollerin sağlanabileceği şekilde gereğince donatılmıştır. Yolcuları bilgilendirmek amacıyla bilgilendirme kitapçıkları hazırlanmış ve Çin uçuşları askıya alınmıştır. COVID-19 ile ilgili çeşitli metodolojik öneriler ve protokoller geliştirilmiş ve onaylanmıştır. Gürcistan vatandaşlarının çeşitli yabancı ülkelere kademeli olarak anavatanlarına dönüşleri başlatılmış ve bu kapsamdaki ilk özel uçuş Çin'den gerçekleştirilmiştir.
41. Gürcistan, sağlık sisteminin aşırı yüklenmesini ve bunun neticesinde çökmesini engellemek adına, virüsün yayılmasının yavaşlatılması ve epidemiyolojik denetimin sıkılaştırılması hedefiyle salgınla mücadelenin ikinci aşamasını başlatmış ve belirli bazı aktif tedbirler almıştır. Söz konusu kapsamda ülke genelinde uygulamaya sokulan bir dizi önlem arasında; eğitim kurumlarında eğitim sürecinin askıya alınması; yurtdışındaki Gürcistan büyükelçiliklerin günün 24 saati boyunca faaliyet göstermeye başlaması; yurtdışından gelen yolcuların özel tesislere nakledilmelerinden evvel gerekli tıbbi muayenelerinin gerçekleştirilebilmesi adına Gürcistan'ın kara sınırı kontrol noktalarında ve de üç havalimanının her birinde sahra çadırlarının kurulması; ve bilgilendirme amaçlı özel bir internet sitesinin (www.StopCov.ge) oluşturulması ve koronavirüs ile ilgili tüm mevcut bilgilerin söz konusu siteye yüklenmesi gibi önlemler bulunmaktadır.
42. Virüsün yayılmasının yönetilmesini hedefleyen amaçlayan salgınla mücadelenin üçüncü aşaması kapsamında, Gürcistan Devlet Başkanı tarafından 21 Mart 2020 tarihinde yayınlanan Kararname temelinde olağanüstü hal ilan edilmiştir. Spesifik kısıtlamaların veya farklı düzenlemelerin getirilmesi ihtiyacı, esas itibarıyla değişkenlik (bazı durumlarda günlük bazda) gösteren, ülke

genelindeki veya ülkenin belirli bir bölümündeki epidemiyolojik duruma bağlı olduğundan, Gürcistan Hükümeti'nin, bahsi geçtiği üzere günlük olarak değişkenlik gösteren epidemiyolojik durumun yarattığı zorluklara zamanında ve etkili bir şekilde yanıt verebilmesi için belirli kısıtlama veya kısıtlamaların uygulanmasında esnekliğe sahip olması önemli olmuştur.

43. Epidemiyolojik durum yönetilebilir hale geldiğinde ve günlük vaka sayısı azalmaya başladığında, kısıtlamaların kademeli olarak kaldırılmasına ve bireysel ekonomik faaliyetlerin tekrar başlatılmasına izin verilmesine karar verilmiştir. Dünya genelinde koronavirüs ile ilgili olarak meydana gelen olayların analizi, gelişmiş ülkelerin sağlık sistemlerinin dahi salgın sırasında büyük zorluklar yaşadığını açıkça göstermiştir. Bu bakımdan, Gürcistan sağlık sisteminin böylesi bir ihtimale karşı hazırlıklı kılınması ve de sağlık sisteminin aşırı yüklenmesinin ve bunun neticesinde çökmesinin engellenmesi, salgının henüz erken bir evresinde iken Gürcistan Hükümeti tarafından kritik öneme sahip bir öncelik olarak belirlenmiştir.
44. Yukarıda belirtilen hedeflerin başarılması için, sağlık sisteminin salgın odaklı bir faaliyet moduna geçmesi zorunlu hale gelmiştir. Kısıtlamalara yönelik ihtiyaç analiz edildiğinde, koronavirüsle mücadele kapsamında pasif önlemleri tercih eden ülkelerin ilk 100 vakanın görülmesini takip eden 5 ila 8 gün içerisinde günlük 500 vaka ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Bu doğrultudaki küresel istatistikler, alınan önlemler sonucunda ülkedeki 100. vakanın salgının başlamasından ancak 30-35 gün sonra tespit edilebildiği Gürcistan'ın başarısını açıkça ortaya koymaktadır.
45. COVID-19 salgınının ortaya çıkması sonrasında, Yunanistan Cumhuriyeti'nin ilgili hükümet stratejisi kapsamında, durumun salgının gelişimine göre yönetilmesi ve ekonomik teşvik önlemlerinin salgının gelişimine göre ayarlanması amaçlanmıştır. Söz konusu kapsamda alınan ilk önlemler seti 2020 yılı Mart ayında ilan edilmiş olup, bu tarih sonrasında, salgının çevrelenmesine yönelik önlemlerin değerlendirilmesi ve mali teşviklerin dengelenmesi süreciyle birlikte, diğer önlemler de setler halinde uygulamaya konulmuştur.
46. 2. Ekonomik ve sosyal etkinin hafifletilmesi adına bir taraftan hane halkını ve işletmeleri desteklemeye yönelik çok çeşitli bütçe tedbirleri alınırken, diğer taraftan da koronavirüs salgınından etkilenen şirketlere likidite sağlamak için ek önlemler alınmıştır. Tahminlere göre alınan önlemlerin toplam büyüklüğü 19,6 milyar Avro'ya veya bir diğer deyişle 2019 yılı Gayri Safi Yurt İçi Hasılası'nın (GSYİH) %10.5'ine ulaşmıştır. Bu önlemler, bütçe önlemlerinden ve likidite önlemlerinden (vergi ertelemeleri, geçici likidite destekleri ve şirketleri ve haneleri desteklemek amacıyla yönelik teminat önlemleri dahil olmak üzere) oluşuyordu.
47. 3. Yunanistan Cumhuriyeti, salgının ekonomik etkisine karşı mücadele kapsamında Avrupa Birliği (AB) Komisyonu'nun çeşitli girişimlerinden ve Avrupa Yatırım Bankası tarafından oluşturulan garanti fonundan yararlanmaktadır. AB Komisyonu, salgının başlangıcından itibaren salgınla mücadelede azami çaba gösterilebilmesi ve de salgınla mücadele kapsamında Avrupa Yapısal ve Yatırım Fonlarından en iyi şekilde yararlanılabilmesi için bir girişim başlatmıştır. Bu girişim, bir yandan bölgeler ve fonlar arasındaki fon transferinde esneklik sağlarken, diğer yandan politika hedeflerine ve eş finansman gerekliliklerine göre harcama sınırlarını kaldırılmasını sağlamaktadır. Yunanistan Hükümeti, aday gösterdiği ve toplam gösterge maliyeti 5.8 milyar Avro'yu bulan projelerin Koronavirüsle Mücadele Yatırım Girişimi üzerinden finansmanı için birkaç kez talepte bulunmuştur.
48. 4. Salgının istihdam üzerindeki olumsuz etkisi, AB Komisyonu programı tarafından sağlanan ve Acil Durumda İşsizlik Risklerinin Azaltılması Desteği (SURE) adı verilen destek yoluyla hafifletilmiştir. Yunanistan Cumhuriyeti'nin, SURE programı kapsamında, hem halihazırda 45

günlük bir dönemi kapsayacak şekilde yürürlüğe konulmuş olan bir sefere mahsus 800 Avro'luk özel götürü ödeneklerin ödemeleri ve hem de yürürlüğe konulacak olan yeni ve daha genişletilmiş bir kısa süreli çalışma planı yoluyla sağlanan/sağlanacak desteğe ilişkin gereksinimlerini karşılaması beklenmektedir. Ayrıca bilimsel mesleklere götürü ödenek sağlanması, iş sözleşmesi askıya alınan çalışanların sosyal güvenlik katkılarının devlet tarafından karşılanması, ve ilgili planın faaliyetleri ağırlıklı mevsimsel bir yapı sergileyen şirketlerde çalışanların sosyal güvenlik katkılarının karşılanması amacıyla Yunan Cumhuriyeti'ne SURE kapsamında destek tahsis edilmesi de beklenmektedir.

49. 5. Yunan şirketleri, Avrupa Yatırım Bankası tarafından kurulan ve KOBİ'lere 200 milyar Avro kredi sağlanmasını amaçlayan Pan-Avrupa garanti fonu aracılığıyla da mali desteğe erişebileceklerdir. Buna ek olarak, Avrupa Yatırım Bankası Grubu, işletmelere destek sağlamak amacıyla, halihazırda mevcut olan destek programları kapsamında sağlanan finansmanı da genişletmektedir.
50. Bankaların bulundurmaları gereken likidite bakımından ise, Avrupa Merkez Bankası (ECB) tarafından açıklanan son politika önlemlerinden yararlanılabilmektedir. ECB, toplam paket büyüklüğü 750 milyar Avro'ya ulaşan bir Salgın Acil Durumu Satın Alma Programını duyurmuştur. İlgili olarak 2020 yılının sonuna kadar, mevcut varlık satın alma programı kapsamında uygun olan tüm varlık kategorilerinin yanı sıra Yunan devlet tahvillerine de yönelik olarak satın alımlar gerçekleştirilecektir. Avrupa Merkez Bankası bankacılık denetleme fonksiyonu, bankaların ekonomiye yönelik sağladıkları finansmanı sürekli kılmak amacıyla sermaye yükümlülüklerini geçici olarak daha da azaltmıştır.
51. **Moldova Cumhuriyeti'nde COVID-19 salgını ile mücadele amaçlı faaliyetler, halk sağlığının devlet tarafından denetlenmesine ilişkin Kanun ve COVID-19 enfeksiyonunun önlenmesine ve kontrolüne yönelik tedbirlere ilişkin Sağlık, Çalışma ve Sosyal Koruma Bakanlığı'nın Talimatları doğrultusunda yürütülmektedir. Bu bağlamda Olağanüstü Hal ilanına ilişkin 2020 Yılı Parlamento Kararı ve Moldova Cumhuriyeti İstisnai Durumlar Komisyonu Yönetmeliği'nin hükümleri uyarınca, İstisnai Durumlar Komisyonu ve Ulusal Olağanüstü Halk Sağlığı Komisyonu toplantıya çağrılarak 18 Mart 2020 tarihinden itibaren geçerli olacak şekilde ulusal acil durum ilan etmiştir.**
52. Olağanüstü hal süresince, İstisnai Durumlar Komisyonu epidemiyolojik durum temelinde 15 Mayıs tarihine kadar 30 Direktifi bir araya getirmiş, ilgili taslak belgeleri hazırlamış, onaylamış ve takibini gerçekleştirmiştir. Olağanüstü halin sona ermesinden sonra, 15 Mayıs tarihinde Ulusal Olağanüstü Halk Sağlığı Komisyonu (NEPHC) tarafından halk sağlığına yönelik olarak olağanüstü hal ilan edilmiştir. Bugüne kadar NEPHC, DSÖ'nün epidemiyolojik haber bültenleri ışığında yeni Koronavirüs enfeksiyonu ile ilgili dünyadaki epidemiyolojik durumun takip edilmesi ve ilgili makamlara anında bilgi verilmesine; enfeksiyon kapmış olması muhtemel kişilerin erken teşhis edilmesine yönelik olarak sağlık çalışanlarının teyakkuza geçmesine; tıp çalışanlarının, enfeksiyonun klinik belirtileri, teşhisi ve de sınırlandırılması ve kontrolüne yönelik önlemlerle ilgili bilgilerini güncellemeleri amacıyla eğitilmelerine; bireysel koruma ekipmanları, ilaçlar ve biyosidal ürünler vb. ürünlerin stoklarının değerlendirilmesi ve tamamlanmasına yönelik kararları vb. 22 kararı hazırlamış ve bu kararları onaylamıştır.
53. Salgının sonuçlarından etkilenen ülke ekonomisinin durumunu iyileştirmek ve COVID-19 salgınının vatandaşların iş ortamı ve sosyal hayatı üzerindeki etkisini azaltmak amacıyla çeşitli yasal düzenlemeler kabul edilmiştir. Söz konusu yasal düzenlemeler kapsamında alınan önlemler şunlardır: olağanüstü hal sırasında maaşların/işten çıkarma ödeneklerinin ödenmesine veya geçici iş bırakma ödeneklerinin ödenmesine ilişkin maliyetlerin sübvansede edilmesi; mikro işletmelerin

(lisans sahipleri, bağımsız faaliyetler, bireysel girişimciler) likiditelerle desteklenmesi; ekonomik kurumların belirli harcamalarının mali olarak muhasebeleştirilmesi; COVID-19 ile mücadele edilmesine ve COVID-19'un önlenmesine yönelik faaliyetlerin finansmanı için Maliye Bakanlığı tarafından 2020 yılında açılan banka hesaplarına bağışlarda bulunulması; konaklama sektörü için KDV kotasının %20'den %15'e düşürülmesi; ve kamu yararına tüzel kişilikler haricinde bireysel mali durumların denetlenmesi zorunluluğunun 2019 yılı için iptal edilmesi.

54. Ek olarak uygulanan önlemler arasında; geçici olarak işlerin durdurulması sırasında, hedefli havaleler aracılığıyla finanse edilenler dahil olmak üzere, devlet dairelerinde çalışan ve maaşları devlet bütçesi tarafından finanse edilen personelin maaşlarının, 270/2018 sayılı Kanuna göre bütünsel olarak hesaplanması; Ulusal Olağanüstü Halk Sağlığı Komisyonu kararları ve/veya Moldova Cumhuriyeti İstisnai Durumlar Komisyonu Direktifleri uyarınca ekonomik faaliyetlerin askıya alındığı döneme ilişkin sabit sosyal güvenlik ücretlerinin iadesi; ve 105/2018 sayılı işgücü istihdamının ve işsizlik sigortasının teşviki hakkındaki Kanuna istisna olarak, yurt dışından dönen Moldova Cumhuriyeti vatandaşları da dahil olmak üzere, işsizlere olağanüstü hal süresince 2775 Moldova Leyi (140 Avro) tutarında işsizlik ödeneği verilmesi bulunmaktadır.
55. Moldova Merkez Bankası Yönetim Kurulu'nun 20 Mart ve 3 Nisan 2020 tarihli Kararları uyarınca; kısa vadeli para politikası temel işlemleri için uygulanan taban faiz oranı %1.25 oranında azaltılarak yıllık %3.25'e düşürülmüş, gecelik kredi ve mevduat faiz oranları sırasıyla yıllık %6.25'e ve %0.25'e düşürülmüş, ve tüzel kişilere kullanılan kredilerin bankalarca sınıflandırılması sağlanmış ve bankalara tüzel kişilere yönelik olarak kredi faiz oranlarını 30 Haziran 2020 tarihine kadar ertelemeleri imkanı sunulmuştur.
56. Mevcut durumla ilgili olarak ise, halk sağlığının devlet tarafından denetlenmesine ilişkin Kanun uyarınca, halk sağlığına yönelik olarak ilan edilmiş olan olağanüstü hal, Moldova Cumhuriyeti'nin tüm bölgelerinde, ülkedeki epidemiyolojik durumun gelişmesine bağlı olarak uzatılabilecek olması kaydıyla, 15 Eylül 2020 tarihine kadar, bu tarih de dahil olmak üzere, uzatılmıştır.
57. **Romanya**, çoğu ülke gibi, sağlık sistemlerinin kapasitesini, ekonomisinin direncini ve en önemlisi vatandaşlarının sabrını ve anlayışını teste tabi tutacak şekilde COVID-19 salgını kaynaklı krizden ciddi biçimde etkilenmiştir. Ekonomik ve sosyal açıdan bakıldığında, Romanya Hükümeti esas olarak istihdamın mümkün olduğunca korunmasını ve mevcut tüm üretim ve ticaret zincirlerinin mümkün olduğunca işler halde tutulmasını hedeflemiştir. Devlet tarafından sağlanan mali yardımlar genel nüfusun sağlığı; temel ihtiyaçların (gıdalar, ilaçlar, biyositler) üretimi, dağıtımı ve satışı; temel altyapı sistemlerinin (ulaşım ve iletişim) işletilmesi; kamu hizmetlerinin (elektrik ve ısı, su, doğal gaz, sanitasyon) sağlanması; ve asayiş ve barışın temini gibi temel alanlara yönlendirilmiştir.
58. Temsilciler Meclisi ve Senato'dan oluşan Romanya Parlamentosu, toplantılarının uzaktan gerçekleştirilebilmesini mümkün kılmak için İç Tüzüğünde yapılması gereken değişikliği halihazırda erken bir tarihte yapmıştır. Mevcut durumda, genel kurul ve komisyonlar düzeyindeki toplantılar çevrimiçi olarak gerçekleştirilirken, Başkanlık Divanı toplantıları ve de siyasi grupların liderlerin ve komisyon başkanlarının toplantıları parlamento binasında gerçekleştirilebilmektedir. Öte yandan Romanya Parlamentosu, hastalığın önlenmesine yönelik tavsiyelere tam uyum içerisinde, olağan faaliyet düzenine dönme yönünde adımlar da atmaktadır.
59. Romanya bölgesel işbirliğine büyük önem vermekte olup, hükümetler arası ekonomik işbirliğinin KEİ Sözleşmesinde yer alan taahhütlere uygun olarak genişletilmiş Karadeniz bölgesinin sürdürülebilir kalkınmasına, barışına, istikrarına ve refahına katkı sunmasını sağlamak amacıyla KEİ Örgütüne sürekli ve özel bir ilgi göstermiştir. Karadeniz Bölgesi dahilinde bölgesel işbirliğine

yönelik siyasi bağlılığının ve sorumluluğunun bir kanıtı olarak, Romanya, bu dönem zarfında KEİ Dönem Başkanlığı'nın sürekliliğini sağlamanın imkansızlığının yarattığı kurumsal çıkmaza rızaya dayalı bir çözüm bulmak amacıyla, yapıcı bir ruh içerisinde, KEİ Dönem Başkanlığı görevinin 2020 yılının ikinci yarısı için istisnai bir şekilde uzatılmasına karar vermiştir.

60. Romanya, AB ülkelerinin koronavirüs salgınıyla mücadelesine yardımcı olmak amacıyla solunum cihazları, koruyucu maskeler ve laboratuvar malzemeleri gibi acil tıbbi ekipmanlara yönelik ortak bir Avrupa fonu olan AB tarafından finanse edilen Kurtarma Fonuna ev sahipliği yapan ilk KEİ üye ülkesi olmuştur. Öte yandan, KEİ bölgesindeki dayanışmayla ilgili olarak ise Romanya, komşusu bulunan Moldova Cumhuriyeti ve Ukrayna'ya esas olarak tıbbi ekipler ve tıbbi malzemelerden oluşan yardımlar göndermenin yanı sıra ayrıca Moldova Cumhuriyeti ve Ukrayna vatandaşlarının Romanya topraklarından geçişlerinin kolaylaştırılmasına yönelik önlemler de almıştır.
61. AB'nin, Karadeniz Bölgesi ekonomileri ve toplumları üzerinde doğrudan ve olumlu bir etkiye sahip olacak şekilde Karadeniz'deki bölgesel işbirliğine siyasi ve mali katılımının arttığı dikkate alındığında, Romanya, esnek, sonuç odaklı ve yakın KEİ-AB işbirliğinin daha da geliştirilmesini amaçlamaktadır. Bölgesel düzeyde proje odaklı bir KEİ-AB ortaklığı üzerinden AB ile gerçekleştirilecek gerçek bir bölgesel işbirliği, bölgesel büyümenin ve ekonomik sürdürülebilirliğin artırılmasının güvence altına alınmasında kilit bir faktördür.
62. Bu bağlamdaki olumlu gelişmelerin, KEİPA ile Avrupa kurumları arasında daha güçlü bir etkileşimin tesis edilmesi yoluyla desteklenmesi gerekmektedir. Bu türden bir etkileşim, çok çeşitli zorlukların daha iyi bir biçimde ele alınabilmesi ve Karadeniz Bölgesi çevresinde istikrarlı, demokratik ve müreffeh toplumların gelişiminin desteklenebilmesi adına sağlam ve kapsamlı bir zemin teşkil edecektir. Ayrıca Romanya, AB desteğiyle Karadeniz Bölgesi dahilinde bölgesel işbirliğini ilerletmek adına Romanya'nın AB Konseyi 2019 Yılı Dönem Başkanlığı sırasında elde ettiği somut kazanımların düzgün bir şekilde takip edilmesini sağlamak için Karadeniz Bölgesini AB gündeminde tutmaya çalışacaktır.
63. **Rusya Federasyonu**, koronavirüs salgını kaynaklı durumla ilgili olarak, Tüketicinin Korunması ve Refahının Gözetimi Federal Servisi (Rospotrebnadzor), Yeni Koronavirüs Enfeksiyonunun Rusya Federasyonu'na Girişinin ve Rusya Federasyonunda Yayılmasının Önlenmesi Ulusal Planı ve Rusya Federasyonu Devlet Sıhhi Başhekimliği'nin Kararları çerçevesinde, bir dizi salgını önleme ve salgınla mücadele etme amaçlı tedbir uygulamaktadır. COVID-19'un yayılma risklerinin sürdüğü koşullarda iş yapma yönteminin yeniden düzenlenmesi ile ilgili farklı tavsiye kararları çeşitli sanayi sektörleri (zirai sanayi kompleksleri, ticari işletmeler ve yiyecek-içecek işletmeleri, ulaştırma ve nakliye işletmeleri, inşaat sektörü) için kabul edilmiştir.
64. Koronavirüs salgını sırasında, Rusya Federasyonu Federal Meclisi'nin faaliyetleri, koronavirüs enfeksiyonunun yayılmasının önlenmesi ve sonuçlarının üstesinden gelinebilmesi, daha iyi bir ekonomik kalkınma yaratılabilmesi ve yatırım projelerinin uygulanabilmesi için gerekli koşulların yaratılmasına yönelik Rusya Federasyonu Hükümeti'nin kararlarının uygulanmasına yasal destek sağlanmasına odaklanmıştır. Salgınla mücadelenin yasal zemininin oluşturulabilmesi ve ekonomiyi ve vatandaşları destekleyen tedbirlerin uygulanabilmesi için bir dizi federal yasa kabul edilmiştir. Söz konusu yasalar arasında özellikle dikkat çeken, Rusya Federasyonu Hükümetine acil durumların önlenmesi ve giderilmesi için birleşik devlet sisteminin koordinasyon organı yetkisini kullanma hakkını veren yasadır. Bu yasayla Rusya Federasyonu Hükümeti'ne, olağanüstü hal rejiminin yürürlüğe konulması ve de olağanüstü hal rejiminin uygulanmasına ilişkin zorunlu davranış kurallarının tesis edilmesi konularında karar alma yetkisi verilmiştir.

65. Sosyal koruma kanunları, 1 Nisan ila 31 Aralık 2020 tarihleri arasındaki dönem için geçici iş göremezlik yardımlarının miktarının belirlenmesinde ilgili ayrıntıların tanımlanmasına ve sosyal yardım alabilecek işsiz vatandaşların sayısının artırılmasına odaklanmıştır. Bu yöndeki bilgilerin olumsuz epidemiyolojik koşullar nedeniyle işini kaybeden vatandaşlar arasında hızlı bir şekilde yayılmasını kolaylaştıracak tedbirler alınmıştır. Sıhhi ve epidemiyolojik kuralların ihlaline yönelik idari ve cezai müeyyidelerin caydırıcılığı artırılmıştır.
66. Bölgelere ve belediyelere operasyonel destek sağlamak amacıyla, Rusya Federasyonu Hükümeti'ne ve Rusya Federasyonu kurucu bölgelerinin yetkili makamlarına, 2020 yılına ilişkin bütçe tahsislerinin bölgeler ve belediyeler arasında yeniden tahsis edilmesi (dağıtımı) konusunda karar alma yetkisi verilmiştir. Genel nüfusa ve küçük ve orta ölçekli işletmelere verilmiş olan kredilerin geri ödemelerinin ertelenmesinin düzenlenmesi amacıyla Merkez Bankası Kanununda değişiklikler yapılmıştır. Bir diğer yasa ile, Rusya Federasyonu Devlet Başkanı'nın doktorların kişisel gelir vergisi ödemelerinden muaf tutulması talimatı bir an önce yürürlüğe konulmuş ve COVID-19 teşhisi (tedavisi) için kişisel koruyucu ekipmanlar, test sistemleri ve tıbbi ekipmanlar satın alan kuruluşlar vb. kuruluşların üzerindeki gelir vergisi yükü azaltılmıştır.
67. Rusya Federasyonu Devlet Başkanı'nın talimatları doğrultusunda, Rusya Federasyonu Hükümeti, İstihdamın ve Halkın Gelirlerinin İyileştirilmesi ile Ekonomik Büyüme ve diğer Uzun Vadeli Yapısal Değişikliklerin Sağlanması için bir Ulusal Eylem Planı taslağı hazırlamıştır. Söz konusu Ulusal Eylem Planı'nın başlıca amacı, koronavirüs salgınının neden olduğu ekonomik gerilemenin üstesinden gelinmesi ve vatandaşların gelirlerinin kademeli olarak artırılması için sürdürülebilir bir GSYİH büyümesinin elde edilmesidir. Ulusal Eylem Planı'nın stratejik amacı sadece durumun istikrara kavuşturulması değil, aynı zamanda ve daha da en önemlisi, vatandaşları, girişimleri ve işletmeleri desteklemektir. Bu amaca ulaşılabilmesi için, yatırım faaliyetlerinin iyileştirilmesi, ileri teknolojilerin ve dijital teknolojilerin kullanılması, eğitim kalitesinin iyileştirilmesi ve kaliteli konutların hızlı bir şekilde inşa edilmesi de dahil olmak üzere çeşitli alanlarda geniş bir yelpazede bir dizi önlem alınacaktır. Böylelikle, toparlanma döneminin sonunda bir taraftan ekonominin kriz öncesi seviyeyi aşan bir sürdürülebilir uzun vadeli büyümeye düzeyine ulaşması, diğer taraftan da reel harcanabilir gelirlerin istikrarlı bir şekilde artması beklenmektedir. Ulusal Eylem Planı iki yıllık bir süre için tasarlanmış ve başlangıç itibarıyla yaklaşık 500 ayrı spesifik faaliyetten oluşan üç aşamaya ayrılmıştır.
68. "Sputnik V" adı verilen ilk tescilli Rus aşısına yönelik çalışmalar, üçüncü faz klinik deney aşamasındadır. Şimdiden 27 ülke söz konusu aşığı elde etme yönündeki taleplerini dile getirmiştir. Yakın gelecekte "EpiVacCorona" adı verilen bir başka Rus aşısının da klinik denemelerinin tamamlanması planlanmaktadır.
69. **Sırbistan Cumhuriyeti'**nde salgınla mücadele süreci, ulusal mevzuat kapsamındaki belirli bazı yasa ve yönetmeliklerle düzenlenmiştir. Söz konusu yasa ve yönetmelikler şunlardır: Sağlık Hizmetleri Yasası; Nüfusun bulaşıcı hastalıklardan korunması Yasası ve Nüfusun bulaşıcı hastalıklardan korunması alanını detaylı bir şekilde tanımlayan yönetmelikler; bir kriz durumunda veya bir acil durum ortaya çıktığında veya bir acil durumun ortaya çıkma tehlikesi söz konusu olduğunda, sağlık sektörünün acil durumlara yönelik eylemlerinin yönetilmesine ilişkin ihtiyaçların planlanması amacını taşıyan stratejik ve operasyonel bir belge niteliğindeki Acil Durum Koruma ve Kurtarma Programı - Sağlık Sektörü'nün Rolü Belgesi; COVID-19 koronavirüsü kaynaklı bulaşıcı hastalığın önlenmesi ve kontrolüne yönelik tedbirler hakkındaki Kararname; SARS-CoV-2 virüsünün neden olduğu bir hastalık olarak COVID-19'un bulaşıcı bir hastalık olarak ilan edilmesine yönelik Karar; ve COVID-19 bulaşıcı hastalığının ortaya çıkmasının ve yayılmasının

önlenmesi ve kontrol altına alınması amacını taşıyan karantina önlemlerinin uygulanabilmesi için gerekli finansmanın sağlanacağı fonun belirlenmesine ilişkin Hükümet Kararı.

70. Kriz durumuna ve artan hasta sayısına yanıt olarak, Sırbistan Cumhuriyeti Sağlık Bakanı COVID-19 kaynaklı bulaşıcı hastalığın bir salgın olarak ilan edilmesine yönelik bir Talimat yayınlamış ve bu kapsamda toplum sathında virüsle mücadele amacıyla ülke çapında sayısız farmasötik olmayan müdahaleler gerçekleştirmiştir. Diğer taraftan, Sırbistan Cumhuriyeti Hükümeti de, en üst düzeyde bir halkla iletişim stratejisi ve bir ulusal koordinasyon stratejisi oluşturarak yürürlüğe koymuştur.
71. Sırbistan Cumhuriyeti'ndeki salgınla mücadele önlemleri, yeni koronavirüsünün sık olarak görüldüğü noktalardan gelen yolcuların gözetimini ve gereken hallerde hastaların izolasyonunu ve temaslıların sağlık yönünden gözetimini içeren Nüfusun Bulaşıcı Hastalıklardan Korunması Hakkındaki Kanun ve Uluslararası Sağlık Yönetmeliklerine uygun şekilde uygulanmaktadır. Sırbistan Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı ve Sırbistan “Dr Milan Jovanovic Batut” Halk Sağlığı Enstitüsü, yetkili sağlık kurumları ile işbirliği içerisinde, Sırbistan Cumhuriyeti'nde koronavirüs ile ilgili epidemiyolojik durumu Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) tavsiyelerine uygun olarak takip etmektedir.
72. Sırbistan Cumhuriyeti Ceza Kanunu, bir salgın sırasında ve bulaşıcı bir hastalığın bulaşması ile ilgili olarak sağlık yönetmeliklerine uyulmaması neticesinde cezai müeyyidelerin uygulanmasını öngörmektedir. Bir salgın sırasında sağlık yönetmeliklerine riayet edilmemesini içeren cezai suç, tehlikeli bir bulaşıcı hastalık kaynaklı bir salgın sırasında, söz konusu salgının bastırılmasına veya önlenmesine yönelik olarak tedbirlerin alınmasını öngören yönetmelik, karar veya talimatlara uygun bir şekilde hareket etmeyenlerin para cezası veya üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmasını şart koşmaktadır.
73. Olağanüstü hal sırasında girişimcilerin işlerinin kolaylaştırılması amacıyla CEFTA Anlaşması (Orta Avrupa Serbest Ticaret Anlaşması) kapsamında bir “yeşil koridor” sistemi üzerinde anlaşmaya varılmıştır. Bu kapsamda, CEFTA Anlaşmasının Taraflardan her biri, diğer CEFTA Tarafları ile arasındaki malların hareketine ve transit geçişine açık olan ve tüm malların engelsiz geçişinin sağlanacağı en az bir geçiş noktası belirlemiştir.
74. Dünya Gümrük Örgütü listesinden hareketle koronavirüs salgını boyunca gümrük ve denetim prosedürü sırasında öncelikli olarak tanımlanan en önemli gıda ürünleri ve tıbbi ekipmanların bir listesi derlenmiştir. Söz konusu Liste'de yer alan bir ürünün sevkiyatının geldiğine dair herhangi bir bildirim, daha önceden kurulmuş olan CEFTA Özel Tüketim Verilerinin Değişimi Sistemi (SEED) aracılığıyla elektronik olarak gönderilmektedir. Ayrıca, COVID-19 koronavirüsü kaynaklı bu salgın döneminde, Sırbistan Cumhuriyeti, tüm KEİ üye devletleri de dahil olmak üzere, ikili ilişkiler çerçevesinde tıbbi insani yardımlar almış ve de göndermiştir.
75. **Türkiye Cumhuriyeti**'nde 2020 yılı Mart ayı başında görülen ilk COVID-19 vakasının ardından, salgının yayılmasını önlemek için alınan birçok önlemin yanı sıra halk sağlığını ve çocukları korumak adına da bir dizi karar alınmıştır. Bu kapsamda Milli Eğitim Bakanlığı ve Yüksek Öğretim Kurulu tarafından alınan ilk kararlardan biri orta ve yüksek öğretimde uzaktan eğitime geçilmesi olmuştur. Ayrıca 20 yaş altı ve 65 yaş üstü bireylere uygulanan sokağa çıkma yasağı, şehirler arası seyahat kısıtlamaları ve çalışma hayatında esnek çalışma modellerinin uygulanması gibi diğer ilgili önlemler, virüsün yayılmasını önlenmesi adına hızla uygulamaya konulmuştur.
76. Salgının halk sağlığı açısından oluşturduğu riskin en aza indirgenmesi amacıyla sosyal hareketliliğin ve insanlar arasındaki temasın azaltılması için birçok önlem alınmıştır. Bu bağlamda,

esnek çalışma modellerinin kullanımının mümkün olduğu kamu sektörü ve özel sektör işyerlerinde uzaktan, dönüşümlü ve yarı zamanlı çalışma gibi farklı çalışma yöntemleri uygulanmaktadır. Öte yandan salgın açısından risk teşkil ettiği belirlenen sektörlerdeki işyerleri geçici olarak kapatılmıştır. Çalışma hayatında yaşanan değişim ve dönüşüme ek olarak, insanların bir araya geldiği tatil ve eğlence merkezlerinde hizmetlerin askıya alınması veya azaltılması sonucunda özellikle garson, temizlikçi, kasiyer, tezgahlar vb. kapsamda çalışan kişilere yönelik olarak işten çıkarmalar söz konusu olmuştur.

77. Türkiye Cumhuriyeti, ilkin Sağlık Bakanlığı bünyesinde bir Koronavirüs Bilimsel Danışma Kurulu kurmuştur. İçişleri Bakanlığı tarafından yayınlanan genelge kapsamında, işyerlerinde verilen iş sağlığı ve güvenliği (İSG) hizmetlerinin sürdürülmesi ve İSG hizmetlerinin yürürlükteki şehirlerarası seyahat yasakları ve sokağa çıkma yasaklarından muaf tutulması sağlanmıştır. İSG uzmanlarını yetiştirmeye yetkili eğitim kurumlarındaki temel eğitim programları askıya alınmış ve bu eğitimlerin salgın dönemi boyunca uzaktan verilmesi sağlanmıştır. COVID-19'a karşı alınan tedbirler doğrultusunda, yurt dışından gerçekleştirilen tüm çalışma izni başvurularının sonuçlandırılması süreci askıya alınmıştır.
78. Salgın sırasında birçok ülkenin ekonomisi daraldığından, işverenler çalışanların ücretlerini karşılamada zorluk çekmeye başlamış ve bu da işten çıkarmaların artmasına neden olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nde yapılan özel bir düzenleme ile işverenlere bu zor dönemleri çalışanlarını işten çıkarmadan atlatma imkanı sunulmuş, bu kapsamda çalışanlara geçici istihdam güvencesi ve nakit destek alma ya da ücretsiz izin alma imkanı sağlanmıştır.
79. Salgın Sosyal Destek Programı kapsamında, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu'ndan düzenli sosyal yardım ve 2022 sayılı Kanun kapsamında aylık maaş alan yaşlı ve engelli hanelere nakdi yardım sağlanmıştır. Aktif İşgücü Hizmetleri Genelgesi, Aktif İşgücü Hizmetleri Yönetmeliği ve de Aktif İşgücü Hizmetleri Yönetmeliği esas alınarak hazırlanan Aktif İşgücü Hizmetleri Genelgesi ile belirlenen usul ve esaslar kapsamında yürütülen işbaşı eğitim programlarının uygulanması aşamasında COVID-19 salgını kaynaklı olarak yaşanan bazı sorunların yeniden değerlendirilmesi ihtiyacının ortaya çıkması nedeniyle, programın hedeflenen amacına ulaşmasını sağlamak amacıyla 30 Haziran 2020 tarihinde tadil edilmiştir. COVID-19 salgını ile mücadele kapsamında Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı tarafından açıklanan "Ekonomik İstikrar Kalkanı Paketi" kapsamında alınan önlemler ile koronavirüs salgınının ekonomik etkilerini en aza indirmek için gerekli çalışmalar başlatılmıştır. Salgının ilk günlerinde eczanelerden ilaç satın alımı konusunda bazı düzenlemeler yapılmıştır.
80. Türkiye Cumhuriyeti nakdi yardım, ihracat ve satın alma izinleri şeklinde olmak üzere bugüne kadar 153 ülkeden tıbbi malzeme yardım talebi almıştır. 153 ülkeden, 122 ülke bağış, 24 ülke nakdi yardım, 60 ülke satın alma izni ve 72 ülke ihracat izni talebinde bulunmuştur. 141 ülke ile 6 uluslararası kuruluşun talepleri karşılanmıştır. Yardım yapılan 141 ülkeden 118'i hibe, 61'i satın alma ve ihraç izin olup, 8 ülkeye de nakdi yardım yapılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti, ayrıca, aralarında BM Küresel İnsani Mukabele Planı (UN-GHPR), BM İnsani İşler Eşgüdüm Ofisi (UN-OCHA) Mukabele Planı, BM COVID-19 Mukabele ve İyileştirme (Çok-amaçlı Emanet) Fonu (UN COVID-19 MPFT), AB Koronavirüse Karşı Küresel Mukabele Girişimi (EU CGRI), Küresel Aşı ve Bağışıklama Birliği (GAVI), BM Kalkınma Programı Entegre Mukabele Planı (UNDP IRP), Dünya Sağlık Örgütü Küresel Stratejik Hazırlık ve Müdahale Planı (WHO GSPRP), BM Gıda Programı'nın (UN WFP) bulunduğu bazı uluslararası fonlara nakdi yardım sağlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti, KEİ üye devletlerinden Arnavutluk, Azerbaycan, Bulgaristan, Gürcistan, Moldova, Romanya, Rusya, Sırbistan ve Ukrayna'ya tıbbi yardım ve nakdi yardım sağlamıştır.

81. **Ukrayna**'da COVID-19 salgını ile mücadele kapsamında sıhhi ve epidemiyolojik önlemler yürürlüğe konulmuş, ülkeye giriş çıkışlar ve ülke içindeki hareketlilik ile ilgili kısıtlamalar getirilmiş, yönetimin acil durumlardaki rolü güçlendirilmiş, işgücü faaliyetlerine kısıtlamalar getirilmiş ve yeni uzaktan çalışma ve eğitim biçimleri yürürlüğe sokulmuştur. Ukrayna Sağlık Bakanlığı'na bağlı olarak Kiev şehrinde ve diğer bölgelerde devlet kurumu olarak faaliyet gösteren laboratuvar merkezlerinden sağlanan bilgilere göre 10 Ağustos 2020 tarihi itibarıyla doğrulanmış COVID-19 vakası sayısı 81.957 iken, ölüm nedeninin COVID-19 olduğu doğrulanmış ölüm sayısı 1922 olarak kayıtlara geçmiş olup, bu da COVID-19 vakası başına ölüm sayısının %2.3 olduğu anlamına gelmektedir. Doğrulanmış aktif COVID-19 vakası sayısı 35.676'dır. COVID-19 ile enfekte olduğu doğrulanmış hastaların %71.8'ini 30 ila 69 yaşları arasındaki kişiler oluşturmaktadır.
82. COVID-19'un olumsuz etkisini azaltmak için bir dizi karar alınmıştır. Söz konusu kararlar şunlardır: işçi haklarının ve ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin haklarının korunması sağlanmış ve COVID-19'la müdahale kapsamında ortalama maaşın %50'si tutarında geçici iş göremezlik ödemesi yapılmıştır; vatandaşların tüketici kredisi anlaşmaları kapsamındaki yükümlülüklerinden geçici olarak serbest bırakılmaları güvence altına alınmıştır; Ukrayna topraklarına mal (ilaçlar dahil olmak üzere) ithalatı ve tedariği amaçlı iş yapmanın şartları basitleştirilmiş ve yanı sıra vergi teşvikleri sağlanmıştır; işletmelerin ve bireysel girişimcilerin faaliyetlerine yönelik yasal gereklilikler gevşetilmiştir; birleşik sosyal güvenlik katkı payı ödemelerine ve vergi kanunlarının ihlallerine yönelik belirli cezalar iptal edilmiş; karantina dönemindeki vergi denetimlerine moratoryum getirilmiş; devlet desteği programı uygulanmış; ve tıp sektörünün desteklenmesi ve sağlık sisteminin ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik önlemler alınmıştır.
83. Karantina döneminde, ülke içinde yerinden edilmiş ve işsiz durumdaki kişilerin sosyal koruması güçlendirilmiştir. İstihdam edilememiş durumda barınma ve toplumsal hizmetlere ilişkin masrafların karşılanması da dahil olmak üzere, yaşam giderlerinin karşılanmasına yönelik olarak yapılan ödemelerin sonlandırılmasına ilişkin kuralların uygulanmaması için Ukrayna Bakanlar Kurulu'nun 17 Haziran 2020 tarihli ve 491 sayılı kararıyla belirli bir mekanizma yürürlüğe konulmuştur.
84. "Ukrayna'da COVID-19 koronavirüsü hastalığının yayılmasını önlemek için oluşturulan, kredilerle ilgili cezaların karantina döneminde önlenmesi ile ilgili olarak Ukrayna Ekonomi Kanunu ve Ukrayna Medeni Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair" 691-IX sayılı Ukrayna Kanunu, kredilerle ilgili müeyyidelerin ve para cezalarının karantina sırasında ve karantina döneminin bitişini takip eden otuz gün içerisinde tahakkuk ettirilmesine karşı ticari işletmelere koruma sağlamaktadır.
85. "Koronavirüs hastalığının ortaya çıkmasının ve yayılmasının önlenmesi amacıyla Ukrayna yasalarının değiştirilmesine ilişkin" 530-IX sayılı Ukrayna yasası, karantina süresince işletmelerin denetlenmesini yasaklamış, uzaktan çalışma yönteminin kullanılmasına izin vermiş ve karantinanın ihlaline yönelik cezai müeyyidelerin caydırıcılığını arttırmıştır. Ayrıca vatandaşların sosyal korumasının güçlendirilmesi amacı doğrultusunda sağlık tesislerinde kalan kişilere ve yanı sıra tıbbi gözetim altında kendisini izole etmiş durumda bulunan kişilere hizmet sürelerine bakılmaksızın ortalama maaşın yüzde 50'si tutarında, ek olarak sağlık çalışanları için ise iş tecrübelerine bakılmaksızın ortalama maaşın yüzde 100'ü tutarında geçici iş göremezlik ödeneği sağlanabilmesi için "Genel Zorunlu Devlet Sosyal Sigortaları Kanunu"nda bazı değişiklikler yapılmıştır.
86. 27 Mayıs 2020 tarihinde Ukrayna Bakanlar Kurulu "SARS-CoV-2 koronavirüsünün neden olduğu akut solunum yolu hastalığı COVID-19'un ortaya çıkmasının ve yayılmasının önlenmesine yönelik

olarak alınan kısıtlayıcı önlemlerin neden olduğu olumsuz sonuçların üstesinden gelinmesi amacıyla 2020-2022 döneminde ekonominin canlandırılmasına yönelik Devlet Programı'nın kabulüne ilişkin" 534 sayılı Kararı kabul etmiştir. Söz konusu Devlet Programı'nın amacı, 2020-2022 yıllarını içeren dönemde Ukrayna ekonomisinin istikrarının ve sürdürülebilir kalkınmasının sağlanması için kapsamlı bir yeni fırsatlar sisteminin sunulması ve mevcut fırsatların korunması ve insana yakışır çalışma koşullarına sahip yüksek verimli yeni işlerin yaratılmasının teşvik edilmesi yoluyla genel nüfusun istihdam düzeyinin artırılmasıdır.

III. SONUÇLAR

87. COVID-19 salgınının yakın bir zamanda ortadan kalkıp kalkmayacağı belirsizliğini korumaktadır. Etkili bir tıbbi aşı veya ilaç bulunduktan sonra istikrarlı bir toparlanma sürecine girilmesi beklenmektedir. Bu arada, yeni koronavirüsün olumsuz sonuçlarının hafifletilmesi için, ulusal ve uluslararası kuruluşların ekonomik ve sosyal yansımaları azaltmaya yönelik kurtarma planlarının ve stratejilerinin detaylandırılmasına yönelik çabalarını birleştirmesi gerekmektedir. KEİ üye devletleri, salgının ilk evresinde, vatandaşlarının refahını ve sağlığını korumak için acil durum paketleri ve kapsamlı ekonomik ve sosyal önlemler hazırlamıştır.
88. Bununla birlikte, koronavirüs salgınının etkisinin boyutu hala tam anlamıyla ortaya çıkmış değildir. Yine de, gelişmiş ekonomilerin bile krizden ciddi şekilde etkilendikleri ve dünyadaki pek çok sağlık sisteminin bu büyüklükteki bir problemle başa çıkmak için yetersiz kaynaklara sahip olduğu zaten açıktır.
89. COVID-19 salgını sırasında politikalar, halk sağlığı önerileri ve ekonomik ve politik kısıtlamalar temelinde formüle edilmektedir. Güçlü siyasi irade ve dayanışma, toplumların refahının ve güvenliğinin korunmasını sağlayacak olan kademeli ve istikrarlı ekonomik ve sosyal toparlanmanın temel ön koşuludur. Ulusal parlamentolar nezdinde yeterli siyasi destek sağlanması, COVID-19 salgınının KEİ üyesi devletlerdeki olumsuz sonuçlarının sınırlandırılabilmesi bakımından çok önemlidir.
90. KEİ üyesi devletlerinin parlamentoları, demokratik değerlerin koruyucuları olarak, salgının etkisiyle yüzleşilmesinde önemli rol oynamaktadır. KEİ üyesi devletlerinin parlamentoları bir taraftan demokratik kontrolü sağlamaya, bilgileri şeffaf bir şekilde paylaşmaya ve kurtarma programlarının ve acil politikaların harekete geçirilmesinde yürütme organını sorumlu tutmaya çalışırken, diğer taraftan da salgın dönemi boyunca faaliyetlerini sürdürerek, gerekli ekonomik yardım paketlerini ve acil halk sağlığı önlemlerini parlamentodan geçirilmesi hayati önem taşımaktadır. Parlamentoların, salgın sırasındaki işleyişlerini ve salgına karşı verdikleri tepkileri eleştirel bir şekilde incelemeleri ve bu inceleme sonucunda insanlara daha iyi hizmet verebilmek adına belirli bazı dersler çıkarmaları gerekmektedir.
91. KEİ üyesi devletlerinin parlamentoları, salgının yeni gerçeklerine yeniden uyum sağlamak noktasında benzeri görülmemiş zorluklarla karşı karşıya bulunmaktadır. KEİ üyesi devletlerinin parlamentoları, anayasal yetkilerini ve işlevlerini yerine getirirken yeni teknolojileri kullanmakta ve COVID-19 krizinin ekonomik ve sosyal yansımalarını azaltmayı amaçlayan destek tedbirlerinin kavramsallaştırılmasına ve tasarımına katkıda bulunmaya ve ilgili olarak gözetim sağlamaya devam etmektedirler.
92. Küresel sağlık tehditleri, küresel ölçekte yanıt verilmesini gerektirmekte olup, bu bakımdan, parlamentolar dahil tüm seviyelerde uluslararası işbirliği ve koordinasyon anahtar öneme sahiptir.

KEİPA, KEİ üyesi devletlerin parlamentoları arasında bölgesel düzeyde yakın işbirliğinin, başarılı uygulamaların, etkili önlemlerin ve yenilikçi yaklaşımların değişiminin son derece önemli olduğunu düşünmektedir. Ülkelerin test yöntemleri, klinik tedavi metotları, aşular ve tıbbi araştırma ve geliştirme konularındaki çabalarının katlanarak artırılması gerekmektedir. Tedavi yöntemlerinin ve bir aşının hızlı ve güvenli bir şekilde geliştirilmesi, bu salgının sona erdirilebilmesi bakımından çok önemlidir. Bu bağlamda, KEİ üye devletleri eylemlerini koordine etmeli ve tüm paydaşlar, bilimsel topluluklar ve ilaç endüstrileri arasındaki işbirliğini teşvik etmelidirler.

93. Salgınla mücadele, yerel, ulusal ve uluslararası düzeylerdeki işbirliğinin geliştirilmesinin yanı sıra dünya çapında da dayanışmayı gerektirmektedir. KEİPA, ülkeler arasında birçok farklı şekilde gerçekleşen yardım ve dayanışma faaliyetlerini memnuniyetle karşılamaktadır. Tüm düzeylerde yakın işbirliği, salgının ekonomik ve sosyal yansımalarının azalmasını ve olumsuz sonuçların hafifletilmesini sağlayacaktır. KEİPA, KEİ üye devletlerini desteklemeye hazırdır ve KEİ üyesi devletlerin ilgili makamları arasında daha fazla yardım ve koordinasyonu teşvik etmektedir. Yasa koyucuların deneyimlerini ve en iyi uygulamalarını paylaşabilmeleri için gerekli platformları oluşturulmasıyla, parlamentolar geleceğe dönük olarak salgınlara karşı hazırlıklarını ve dayanıklılıklarını arttırabilecek ve salgınlara karşı daha iyi müdahalelerde bulunabileceklerdir.